

DOMOGLED

"Un popor fără cultură e un popor ușor de manipulat."

Immanuel Kant

O publicație a Cenaclului Domogled din Băile Herculane

ISSN 2810 – 4145 ISSN-L 2810 – 4145

Anul I, Numărul 1, Băile Herculane, 1 Decembrie 2021

Apare trimestrial

Mesajul domnului primar Cristian Miclău

De la bun început aș dori să-i felicit pe membrii Cenaclului Domogled care, iată că, la patru ani de la înființare, pornesc la drum cu un nou proiect, Revista Domogled. Dacă astăzi avem în Băile Herculane un simpozion național anual, dezveliri de plăci omagiale, concerte de muzică clasică, spectacole de muzică și poezie, dansuri populare, expoziții de pictură și de cusături tradiționale, expoziții de cărți poștale de epocă, lansări de cărți și alte asemenea activități cultural – artistice, se datorează în bună măsură acelor 10 membri fondatori care s-au gândit în vara anului 2017 să înființeze un cenaclu literar artistic prin care s-au străduit să readucă la viață prin acțiunile lor viața culturală a orașului nostru.

Nu pot decât să le urez succes în noua lor acțiune și aș vrea să-i asigur că Primăria Băile Herculane îi susține în demersurile lor, iar noul proiect de reabilitare a Vilei Elisabeta stă la baza unuia din obiectivele noastre importante, de renaștere spirituală și culturală a bimilenarei stațiuni de pe Valea Cernei!

Condițiile sanitare restrictive nu ne permit să organizăm activități culturale artistice pentru a sărbători ziua de 1 Decembrie, Ziua Națională a României așa cum ne-am fi dorit.

Doresc să transmit pe această cale, mesajul meu pentru locuitorii orașului Băile Herculane: un îndemn la unitate, solidaritate și iubire față de orașul în care trăim, față de patrimoniul istoric, peisagistic, balnear de excepție cu care nu multe locuri din lume se pot lăuda!

LA MULȚI ANI CU SĂNĂTATE, BUCURII ȘI CÂT MAI MULTE ÎMPLINIRI!

Gânduri de început

Au trecut, iată, patru ani, de când în cadrul unei serate culturale organizată în 2017, în fața unui public iubitor de cultură, atât localnici cât și turiști, lansam ideea înființării unui cenaclu la Băile Herculane. Ideea a fost bine primită de către cei din sală și nu peste mult timp a prins viață prin strădaniile dr. Ioan Sincu care, dând dovadă de multă stăruință și tenacitate, s-a ocupat de toate formalitățile necesare înființării Cenaclului Domogled.

De atunci s-au întâmplat mai multe lucruri benefice pentru viața culturală a orașului Băile Herculane: s-au lansat tinere talente în arta poetică, eleve la Liceul Hercules din Băile Herculane, acum studente la

Timișoara, s-au lansat cărți și autori (printre care și cea a colegului și prietenului nostru Iacob Sârbu, autorul cărții Crucea Albă, o culegere de legende și povestiri despre cunoscutul obiectiv turistic din Herculane), am organizat simpozioane, serate culturale și alte manifestări culturale – artistice în care am evocat momente istorice importante ale țării (15 ianuarie, 24 ianuarie, 1 Decembrie) și ale orașului nostru, Băile Herculane (vizite imperiale – împăratul Francisc I, împărăteasa Elisabeta, vizite regale – regele Carol al II-lea, regele Mihai, Herculane – Centenar), am dezvelit plăci omagiale dedicate acestor momente istorice, etc.

Și iată-ne ajunși acum, după patru ani de la înființarea cenaclului, cu un nou proiect, Revista Domogled, prin care încercăm să dăm glas preocupărilor noastre culturale întreprinse pe aceste legendare meleaguri pentru a continua o tradiție spirituală izvorâtă de la iluștrii înaintași.

Nu întâmplător lansăm această apariție editorială în anul aniversării a 270 de ani de la nașterea cronicarului protopop Nicolae Stoica de Hațeg, un polihistor al Veacului Luminilor, primul cronicar român al Băilor Herculane, primul numismat și epigrafist român.

Și nu întâmplător lansăm această revistă de 1 Decembrie când aniversăm "cea mai sublimă pagină a istoriei românești" așa cum frumos scrie istoricul Florin Constantiniu, împlinirea visului de aur al marilor înaintași vizionari care, începând cu Mihai Viteazul s-au luptat pentru crearea unui singur stat național.

În iunie 2019, cu ocazia celei de-a treia ediții a Simpozionului Național "Herculane – arcade în timp", primarul Cristian Miclău a dezvelit oficial placa "Herculane – Centenar". Poate că unii și-au pus întrebarea de ce am omagiat centenarul preluării stațiunii Băile Herculane de către administrația românească în anul 2019 și nu în 2018 când am sărbătorit Centenarul Marii Uniri.

Motivația a fost determinată de faptul istoric că la 1 iunie 1919, stațiunea Băile Herculane a fost preluată de către administrația românească.

Semnificația evenimentelor din acei ani zbuciumați nu a fost încă pe deplin elucidată, motiv pentru care istoricii încearcă să răspundă la întrebarea:

De ce, totuși, după 1 Decembrie 1918, Banatul a fost ocupat de trupele străine, respectiv sârbești și franțuzești?

Cert este că Banatul a fost preluat de administrația românească în anul 1919 și din acest motiv Centenarul bănățean a fost sărbătorit în 2019, "Herculane – Centenar" fiind prima manifestare omagială din Banatul montan dedicată acestui eveniment.

Iată care ar fi gândurile noastre, acum la început de drum. În aceste momente de mare tensiune socială și politică, de evenimente și crize care ne tulbură traiul nostru zilnic și încearcă să ne dezbină, revista Domogled vă propune, stimați cititori, să ne întoarcem față către ceea ce ne unește, spre cultură, spre înaintașii noștri și spre momentele istorice importante. Vă adresăm acest îndemn de a reconsidera rolul culturii în viața noastră, luând drept motto cuvintele unuia dintre cei mai mari gânditori din perioada iluminismului, Immanuel Kant, considerat, totodată, unul din marii filozofi ai culturii apusene:

"Un popor fără cultură e un popor ușor de manipulat."

Dorin Bălțeanu
Băile Herculane, 15 noiembrie 2021

Herculane – simbol de simțire românească

„Unitatea națională nu este un succes diplomatic, o izbândă militară, o cucerire a forței, isprava unei cugetări individuale ori a unei acțiuni de grup, ci rezultatul firesc al unei stări de spirit permanente.”

NICOLAE IORGA

Acum, când ne pregătim să sărbătorim ziua de 1

Decembrie, îmi vin în minte cuvintele marelui istoric Nicolae Iorga și, totodată, mă întreb dacă aici pe Valea Cernei a existat acea „stare de spirit permanentă” care a dus la actul istoric al Marii Uniri și oare, cum s-a manifestat acea stare de spirit?

Vă invit, așadar, stimați cititori, la o incursiune imaginară în trecutul uneia dintre cele mai vechi stațiuni ale lumii, Băile Herculane, căci „Cine vrea să afle adevărul, să se întoarcă spre trecut!” așa cum spunea „poetul nepereche, a cărui operă învinge timpul”, după cum frumos îl caracteriza George Călinescu pe poetul nostru național Mihai Eminescu. Același Nicolae Iorga, pe care-l citam în motto-ul menționat în introducere, îi îndemna pe români, la vremuri de cumpănă, să se întoarcă spre trecut: „Numai întoarcerea noastră către trecut ne dă forța faptelor de azi”.

Înarmați cu îndemnul iluștrilor noștri înaintași, ne întorcem și noi spre trecut și din noianul de materiale cercetate am selectat un citat dintr-un pliant apărut în perioada interbelică care, printr-o descriere fermecătoare, invita vilegiaturiiștii acelor vremuri să viziteze bimilenara stațiune de pe Valea Cernei, despre care spunea că este:

„Un colț de rai în frumoasa grădină a Banatului, situată pentru eternitate la poalele păduroase ale Carpaților sudici, în valea romantică a râului Cerna”

1. Herculane în preistorie

Istoria tratamentului balnear la Băile Herculane se pierde în negura timpului și un viitor muzeu va trebui să dedice o secție acestui capitol important din viața stațiunii.

Sigur că și astăzi ne punem aceeași întrebare pe care și-a pus-o medicul balneolog George Vuia în cadrul excelentei comunicări intitulată „Din trecutul Băilor Herculane”, prezentată în septembrie 1900, cu ocazia adunării generale a asociației ASTRA desfășurate la Băile Herculane (v. „Herculane – arc peste timp”, vol. I, 2007, p. 64):

„Ce interesant ar fi, a ști care a fost cel dintâi popor care a folosit ca mijloc de curățenie sau de vindecare, termele de aici”

Cercetările speologice și arheologice efectuate de către oamenii de știință au condus la concluzia că Valea Cernei a fost o zonă care a favorizat, de-a lungul istoriei, dezvoltarea comunităților omenești. Acestea au utilizat peșterile pentru locuirea de tip permanent, temporar, sezonier, strategic și chiar balnear¹.

Cu toate că cele dintâi informații documentare despre stațiunea Băile Herculane le avem din perioada Daciei Romane, adică începutul și mijlocul sec. al II –lea când romanii au întemeiat stațiunea de pe Valea Cernei, trebuie totuși să admitem că izvoarele termale din zonă au fost cunoscute și utilizate cu mult timp înainte ca împăratul Traian să cucerească Dacia.

La numai o jumătate de oră de mers de statuia lui Hercules din centrul istoric al stațiunii Băile Herculane se află un obiectiv turistic important de o mare însemnătate arheologică, Peștera Hoților sau, cum este cunoscut în mod curent de către turiști și populația locală, Grota Haiducilor.

Vestigiile arheologice descoperite aici cu prilejul săpăturilor efectuate relevă faptul că peștera a fost locuită încă din paleoliticul mijlociu.

Este de presupus că romanii au găsit pe teritoriul băilor anumite amenajări ale izvoarelor termale, construcții ușoare din lemn care au fost înlocuite cu binecunoscutele terme, edificii, temple, bazine, etc.

„Dacă orice urme de instalații balneare, din perioada Daciei libere, au dispărut, totuși folosirea acestor băi de către daci rezultă din descoperirea unor denari republicani romani din anii 93 - 92 și 28 î.e.n.”²

2. Herculane în perioada romană

Izvoarele termale de pe Valea Cernei, prin poziția lor pitorească, la adăpostul meterezelor de calcar ale munților, precum și climatul blând al zonei cu influențe submediteraneene au captat atenția administrației romane care a făcut primele investiții în zonă, a construit drumuri, apeducte și terme romane, „AD AQUAS HERCULI SACRAS AD MEDIAM” devenind, în scurt timp, un loc de recreere și de tratament vizitat atât de simpli cetățeni cât și de importante personalități politice ale Imperiului roman. Dintre personalitățile care au vizitat stațiunea termală de pe Valea Cernei lăsând în urma lor inscripții pe altare votive, nu putem să nu-i menționăm pe împăratul roman Marcus Aurelius Antoninus (Caracalla) și mama sa, Iulia Domna, Calpurnius Iulianus, legatul Legiunii a V-a Macedonica, Simonius Iulianus, guvernator al celor trei Dacii.

3. Băile Herculane – după retragerea aureliană

După retragerea administrației și armatei romane din timpul împăratului Aurelian, era firesc ca populația locală, în care se asimilasera și mulți romani, să continue folosirea băilor. Sigur că, sub presiunea popoarelor migratoare, băile nu numai că nu s-au dezvoltat, dar au decăzut mult în raport cu strălucirea cunoscută în perioada romană.

Din această perioadă, singurul obiect rămas și păstrat în Muzeul de istoria artei din Viena, este un inel de aur cu gemă, pe care se află gravat un păun și un delfin, descoperit, după cum susțin mai mulți istorici, în anul 1841, cu ocazia construirii zidului împrejmuitoar al bisericii românești (fig. 1). Conform

Fig. 1 Herculane la începutul sec. al XIX-lea

¹ Dorin Bălțeanu – „Herculane – arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane.” Vol. 2, p. 212, Ed. Info Craiova, 2011

² D. Tudor, Orașe, târguri și sate în Dacia romană, Ed. Științifică, BUCUREȘTI, 1968, p. 24 -29

specialiștilor, acest inel aparține populației autohtone, datat după retragerea romană, deci undeva prin sec. III –IV.

Această mărturie dovedește că apele miraculoase de pe Valea Cernei au fost căutate și folosite neîntrerupt și după retragerea administrației romane.

Așa cum scrie cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg, după retragerea romană, localnicii, adică românii erau singurii care foloseau băile din zonă. Astfel, pornind de la această informație, deși nu avem dovezi arheologice, în afara inelului de aur paleocreștin, putem trage concluzia că și în perioada postromană, până la venirea austriecilor în 1717, băile de pe Valea Cernei au fost folosite neîntrerupt de către localnici (români).

Prin anul 1536, primul umanist de origine română, **Nicolaus Olahus**, poliglot și secretar al regelui Ludovic al II-lea al Ungariei și Boemiei și al reginei Maria de Habsburg scrie în limba latină o lucrare istorico – etnografică, intitulată *"Hungaria sive de originibus gentis, regionis, situ, divisionis, habitu atque opportunitatibus"*. În capitolul XVII intitulat *"Despre provincia timișeană și vecinătățile ei"*, găsim o descriere pe care autorii contemporani o recunosc ca fiind a apelor termale de la Herculane:

"Nu departe de Severin se spune că este o fântână țîșnitoare pe care locuitorii o numesc a Sfintei Cruci, a cărei apă – după cum am auzit de la mulți – biruie metehnele trupului; ea nu păstrează nimic spurcat în unda sa, iar hoiturile de animale moarte, care au fost aruncate înăuntru pentru a o încerca, au fost puțin după aceea aruncate afară; iar noaptea se văd acolo nu știu ce fel de făclii care ară. De aceea chiar și turcii țin această fântână în mare cinste. Acestea le-am auzit odinioară de la slugile lui Barnaba Belay, banul acestui loc..."⁴.

Pornind de la această recunoaștere indirectă a efectelor curative ale apelor termale care *"biruie metehnele trupului"* și a aprecierii acestora chiar și de către turci, putem vorbi despre o continuitate în folosirea băilor termale de pe Valea Cernei⁵.

Două veacuri mai târziu, în 1774, eruditul iluminist italian **Francesco Grisellini** petrece doi ani și jumătate în Banat. Într-o descriere detaliată și sugestivă, el menționează aspectul folosirii empirice a apelor termale de pe Valea Cernei:

"În apropierea districtelor Caransebeș și Mehadia, în Almăj și în Clisură, aflate în apropierea băilor calde de la Mehadia, românii se folosesc cu mare încredere de aceste ape curative, la cele mai primejdioase și înrădăcinate boli. La băi vin de obicei sâmbăta după – masă, făcând baie încă în aceeași seară – bărbații și femeile laolaltă stând în apă vreme de 1 – 2 ore și cufunându-se până la piept, în pofida temperaturii ridicate. Înnoptează apoi la fața locului, înveliți în mantalele lor, iar în dimineața următoare, după ce au mai făcut încă o baie, au asudat și au luat masa, se întorc iarăși la casele lor, în afara de cazurile când au răni sau plăgi deschise, din pricina cărora sînt nevoiți să rămână vreme mai îndelungată pentru băi. Aceasta este cura de băi a românilor – tradiție și experiență, căci de altă instruire n-au avut parte"⁶.

4. Herculane în sec. XVIII - XIX

Nicolae Stoica de Hațeg (1751 – 1833), protopop de Mehadia, este primul numismat și epigrafist român, primul cronicar român al Băilor Herculane pe care l-am omagiat în 2021, cu ocazia împlinirii a 270 de ani de la naștere.

Personalitate complexă chiar singulară, am putea spune, în panteonul culturii românești, Nicolae Stoica poate fi considerat, pe bună dreptate, un iluminist, un produs al epocii în care a trăit, Epoca Luminilor.

Așa cum rezultă din scrierile sale, marile probleme care-l frământau sunt aceleași pe care și le puneau atunci și reprezentanții Școlii Ardelene: originea latină a poporului român și continuitatea

românilor la nordul Dunării. Cronicarul protopop își susține ideile argumentând cu descoperirile arheologice din Banat (Băile Herculane), Ardeal, Țara Românească și Moldova.

Dovedind un profund atașament față de poporul din care se trage, Nicolae Stoica de Hațeg descrie cu mândrie trecutul românilor, faptele de vitejie în lupta împotriva cotropitorilor străini, dar și formele de rezistență ale poporului român în fața acelor năvălitori cărora nu li se putea organiza o opoziție armată.

Ca om al bisericii, protopopul Nicolae Stoica de Hațeg construiește, prin mari eforturi, *"prin colectă"*, în anul 1805, prima biserică românească, reconstruită, după trei ani, tot *"prin colectă"*.

Probabil că prin intermediul negustorilor din Orșova, Răducan Nicolae, Ghiță Opran și Fota Popovici, protopopul de Mehadia îl cunoaște și se împrietenește cu Tudor Vladimirescu. Nicolae Stoica de Hațeg face câteva referiri și la Revoluția din 1821, precizând că unul din obiectivele revoluției a fost *"spargerea boieriei"*, mai ales a celei grecești⁷.

5. Tudor Vladimirescu la Băile Herculane

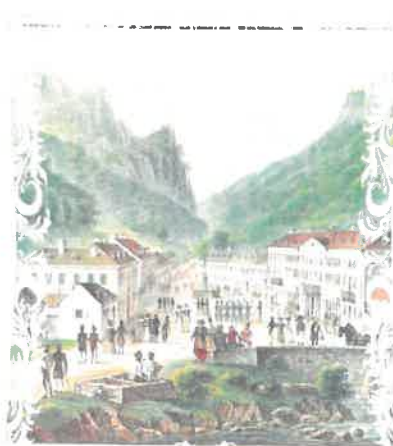

Fig. 2 Băile Herculane la 1820

Vizitele lui Tudor Vladimirescu la Băile Herculane (fig. 2) și întâlnirile cu cronicarul protopop de la Mehadia sunt descrise de Nicolae Stoica de Hațeg în cronică sa. Discuțiile dintre cei doi prieteni precum și materialele documentare solicitate de eroul revoluționar, acțiunile acestuia bine chibzuite, l-au impresionat

profund pe protopopul de Mehadia.

În anii 1815 și 1816, Tudor Vladimirescu a venit pentru tratament la Băile Herculane în două sejururi de șase, respectiv nouă săptămâni. În timpul acestor sejururi, Tudor își vizita aproape zilnic prietenul, cronicarul Nicolae Stoica de Hațeg, la locuința lui de la Mehadia. Se sfătuiau împreună, iar Tudor împrumuta cărți în vederea documentării: Istoria românească și calendare. Unii istorici consideră că în timpul sejurului petrecut la Băile Herculane, Tudor își fundamentează programul revoluției române de la 1821.

6. Băile Herculane în sec. al XIX -lea

Dezvoltarea pe care o cunoaște stațiunea în sec. al XIX-lea explică numărul mare de vilegiaturişti din toate colțurile Europei care veneau la odihnă și tratament la Băile Herculane.

Se remarcă totuși numărul mare de români care vin în stațiune fie din Ardeal, Banat sau Țara Românească. La un moment dat, pe vremea lui Alexandru Ioan Cuza, stațiunea devenise la modă pentru lumea mondenă din România. Aceștia apreciau peisajul pitoresc, apele termale miraculoase, condițiile de cazare și îl apreciau pe doctorul român Alexandru Popovici, căruia State Prodanescu îi dedică un elogiu în câteva versuri: *"Venii toți românii împreună/ Să dăm mână bună/ Domnului doctor Popovici/ Care s-au arătat cu deosebire/ La toți românii, la a lor bolnăvire/ Le-a făcut lecuire"*⁸.

Medicul balneolog Alexandru Popoviciu, autorul primei monografii în limba română despre Băile Herculane, este considerat

³ Specialiștii recunosc faptul că gazul metan care însoțește apele termosulfuroase, se poate aprinde.

⁴ Maria Holban ș.a. - *"Călători străini despre țările române"*, vol. I, Editura Științifică, București, 1968, p. 498

⁵ Dorin Bălțeanu - *"Herculane – arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane"*, Editura Info, 2017, p. 84

⁶ Francesco Grisellini - *"Încercare de istorie politică și naturală a Banatului Timișoarei"*, Ed. Facla, Timișoara, 1984., p. 186

⁷ I.D. Suciu - *"Unitatea poporului român. Contribuții istorice bănățene"*, Editura Facla, Timișoara, 1980, p. 77

⁸ State Prodanescu - *"O preambulă la băile din Mehadia și la băile din România noastră"*, București, 1865, p. 6 -7

de Nicolae Iorga ca una dintre personalitățile de seamă ale Banatului, „un om foarte înzestrat, legat și de țara liberă”⁹.

De buna seamă că faima stațiunii, în creștere de la an la an, nu se putea baza numai pe iluzii. Vilegiaturii sosiți la băi de pretutindeni, beneficiau de „tratamente de diferite durate, cu anumite reguli care presupuneau o practică cu rezultate pozitive”¹⁰. Este binecunoscut cazul „ofțierului prăpădit” care vine la Băi, adus cu pătura din trăsură și care, după numai 16 zile de tratament este „drept și pe picioare, cu o nespusă bucurie în fața obrazului”, așa cum ne spune Dinicu Golescu în lucrarea sa, „Însemnare a călătoriei mele făcută în anul 1824, 1825, 1826”.

Memorabile sunt descrierile făcute de Dinicu Golescu apelor termale și serviciilor existente la acea dată în stațiune:

„Aciia sânt felurimi de ape metalicești, firește fierbinte cu deosebită fierbințeală una de către alta, din care una este atât de fierbinte, încât peste puțină este omul de a-și ținea trupul supt cursul apii, măcar până a numără cât de curând dela una până la cinci. De aceia și au un maș de piele, pe care, pe care ținându-l neputinciosul în mână, îl trece foarte repede peste acea parte din trup ce pătimeste...”

Aciia sânt și toate cele trebuincioase cum: dohtori, spișurie, gearahi, birt, unde poate mânca cei ce nu vor să-și gătească deosebit, căci și la aceasta este înlesnire, fiind-că aduc toate cele trebuincioase spre hrană de prin satele ce sânt împrejur. Este și otcărnuitor ostășesc”¹¹.

Marele cărturar român, Aron Pumnul (1818 – 1866), profesor al lui Mihai Eminescu la Liceul german din Cernăuți, în lucrarea sa *Lepturarii rumănesc*, dedică un capitol Băilor Mehadiiei (nr. 37, p. 60), scris de prozatorul și publicistul timișorean, dr. Pavel (Paul) Vasiciu-Ungureanu (1806 - 1881) În acest capitol, dr. Paul Vasiciu ne oferă o amplă evocare a stațiunii (1863) aflată în mare vogă în a doua jumătate a sec. XIX, așa cum menționam mai înainte. Dr. Pavel Vasiciu menționează despre utilizarea empirică a izvoarelor termale, de către oamenii simpli, pe care-i denumește „pătimași”.

Peștera Hoților, unul din obiectivele turistice importante ale stațiunii Băile Herculane, păstrează iscăliturile valoroase ale personalităților de seamă care au vizitat stațiunea ca într-un adevărat muzeu, o atracție pe care orice turist care poate să se deplaseze pe picioarele proprii poate să o viziteze. În 2007, am avut onoarea să conduc un venerabil oaspete al stațiunii, pe dl. acad. Constantin Bălăceanu – Stolnici, care, la vârsta de 84 de ani, a fost de acord să urce muntele pentru a vizita această peșteră.

Datorită multitudinii de semnături așternute pe pereții peșterii de-a lungul veacurilor, este greu să distingem pe cele cu adevărat valoroase. Totuși se mai poate observa iscălitura istorică a lui N. Golescu, „ministru dinlăuntru” al guvernului revoluționar din 1848 (fig. 3), alături de cea a lui P. Ghica (probabil din familia Ghiculeștilor), dateate 1838.

De asemenea, se mai poate distinge, încadrată într-o cunună de lauri, semnătura generalului Traian Doda (1822 – 1895), una din personalitățile de seamă ale Banatului montan. Sub semnătura sa se află înscris anul 1851, când Traian Doda era tânăr ofițer în armata habsburgică¹² (fig. 4).

Fig. 3 Semnătura lui N. Golescu

Fig. 4 Semnătura lui T. Doda

Fig. 5 Tricolorul la 1915

Un element semnificativ care caracterizează „starea de spirit permanentă” despre care vorbea Nicolae Iorga, se observă, la intrarea peșterii și anume steagul tricolor românesc, cu cele trei culori dispuse pe orizontală sub care este înscris anul 1915 (fig. 5). Un gest de curaj patriotic al autorului necunoscut al acestui desen, cu siguranță român, într-o perioadă de război, când zona încă mai era sub administrația maghiară.

7. Mari personalități ale culturii românești la Băile Herculane

Cartea de onoare a stațiunii, un document deosebit de prețios care, din informațiile mele a existat cândva, fizic, păstrează în memoria sa vizita marilor personalități ale culturii românești: Vasile Alecsandri, Nicolae Bălcescu, mitropolitul Transilvaniei Andrei Șaguna, Liviu Rebreanu, Ion Alexandru Brătescu Voinești, A.D. Xenopol, Nicolae Iorga, Mihail Sadoveanu, Lucian Blaga, George Coșbuc și alții. Au venit aici, pe malurile Cernei, s-au simțit bine și, impresionați de ceea ce au văzut, au lăsat posterității gândurile lor înscrise cu litere de aur, într-o imagină „Carte de onoare” a stațiunii care cândva, poate că va deveni iarăși realitate.

În anul 2006, la Hotelul Roman, am organizat împreună cu Inspectoratul școlar Caraș – Severin și Liceul „Hercules” Băile Herculane, un prim simpozion dedicat acestor personalități în care am prezentat prima expunere publică în sistem power point, intitulată „Scriitori la Băile Herculane”.

MIHAI EMINESCU în Banat

În anii 1867 și 1868, poetul pe care-l omagiem în fiecare an, la 15 ianuarie, Mihai Eminescu ajunge și el în Banat, prima dată, vine din Ardeal, în căutarea fratelui său, Nicolae, practicant la un birou de avocatură privat¹³, iar a doua oară, în 1868, vine în calitate de secretar și suflor în trupa de teatru Mihail Pascaly, din București. Turmele trupei de teatru a inclus localități din Ardeal și Banat.

După spectacolele susținute la Timișoara, Lugoj, Oravița, în 21 august 1868, Eminescu ajunge cu trupa Pascaly la Baziaș, așa cum ne spune George Călinescu în *Viața lui Mihai Eminescu*, (Ed. Minerva, București, 1986, p. 108)

Decamdată, nu am găsit mărturii ale prezenței trupei Pascaly, deci și a lui Eminescu, la Băile Herculane. Ne gândim însă că stațiunea de pe Valea Cernei, fiind în plină perioadă de dezvoltare și faimă internațională, căutată de mari personalități imperiale cât și de simpli vilegiaturii din toate colțurile Europei, nu putea să nu fie inclusă în programul trupei de teatru, mai ales dacă ne gândim că se află pe traseul de întoarcere din Ardeal și Banat spre București.

Cert este că ne mândrim că astăzi există la Băile Herculane, un bust al marelui poet național și nu unul oarecare, ci opera sculptorului Oscar Han, din anul 1926 (fig. 6).

Fig. 6 Bustul lui Mihai Eminescu

Vasile Alecsandri – la Băile Herculane

Unul din marii scriitori români care au petrecut mai multe sejururi în stațiunea Băile Herculane a fost Vasile Alecsandri.

Sosirea bardului din Mîrcești pe Valea Cernei era văzută ca un mare eveniment, acesta fiind întâmpinat de numeroși cărturari, iar în timpul sejurului primea vizita celor care doreau să-l cunoască

⁹ Nicolae Iorga – „Observații și probleme bănețene”, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului, 1940, p. 61

¹⁰ Th. Trăpcea – „Băile Herculane – Mic îndreptar turistic”, Ed. meridiene, București, 1966, p. 18

¹¹ C. Golescu – op. cit., p. 103

¹² https://ro.wikipedia.org/wiki/Traian_Doda

¹³ Gheorghe Jurma – „Despre Banat și Eminescu – în dialog cu cărturarul cărășean Gheorghe Jurma”, revista Vestea, Mehadia

personal. Presa vremii consemna știrea sosirii marelui scriitor la Băile Herculane.

În anul 1890 vine, se pare, pentru ultima dată în stațiune. Din Caransebeș, au venit să îl viziteze: profesorul Ștefan Velovan, Ana Velovan, Nicolae Popovici și învățătoarea Elena Bigu care i-a făcut un portret, aflat în prezent, la Muzeul din Caransebeș.

1900 – Adunarea Generală ASTRA la Băile Herculane

Asociația culturală ASTRA și-a desfășurat, între 9-10 septembrie, 1900, adunarea generală „în acel loc tradițional și legendar pentru neamul nostru, la Băile Herculane”.

La această adunare s-a remarcat expunerea doctorului George Vuia, medic balneolog în stațiune, intitulată „Din trecutul Băilor Herculane”. Printr-o sugestivă descriere istorico-geografică a stațiunii, expunerea acestuia a constituit, de fapt, o excelentă modalitate de promovare, o invitație pentru cei prezenți de a fi oaspeți ai stațiunii.

Fig. 7 Costum premiat Astra 1900

Banchetul a avut loc în Salonul de cură de la Cazino, gazdă a numeroase festivități, fiind prezenți peste 150 de persoane, deși prețul unui tacâm, de 5 coroane, era destul de mare.

În cadrul petrecerii populare, o comisie numeroasă, compusă din femeile prezente la adunare, au premiat cele mai frumoase costume populare din zonă. Premiul I, care a constat în 5 galbeni a câte 10 coroane a fost acordat Persidei Domăneanțu din Ohaba Mîtnic (fig. 7).

Referitor la semnificația desfășurării adunării generale ASTRA la Băile Herculane, Gazeta Transilvania, sintetizând părerile participanților, apreciază că această acțiune „va rămâne memorabilă... deoarece a pus bazele Asociațiunii noastre ca o corporațiune științifică literară și, prin urmare, va remarca un moment important în istoria noastră culturală... Nu avem altă localitate pe întreg teritoriul locuit de români ai țării noastre care să ofere unei sărbători românești, un cadru mai splendid de cum ni-l dă romantica vale a Cernei”¹⁴.

Manifestările culturale, care au avut loc în această perioadă, în stațiunea de pe Valea Cernei, veneau în sprijinul ideii de unitate culturală a celor trei provincii românești.

8. Preluarea stațiunii de către administrația românească

La 1 iunie 1919, stațiunea Băile Herculane a fost preluată de către administrația românească, în prezența unei comisii formată din prefectul județului Caraș - Severin, dr. Gheorghe Dobrin, gen. (r) Nicolae Cena, dr. I. Băltescu, subprefect, prof. dr. P. Barbu și ing. silvic I. Cîmpianu.

Deși condițiile social – economice erau destul de dificile, noua administrație a stațiunii a redeschis activitatea turistică în mod festiv în ziua de 4 august 1919, festivitatea având o semnificație deosebită pentru împlinirea visului tuturor românilor: UNIREA CEA MARE. În mijlocul parcului stațiunii ”s-a serbat memorabilul serviciu divin, în timpul căruia, cu ochii împăienjeniți de lacrimi mulțimea asculta cuvintele preoților și muzica militară care a intonat imnul regal și Deșteaptă-te Române... ceea ce a creat o însuflețire nemaivăzută care sclipea pe fața fiestecăruia...Ziua de 4 august s-a încheiat cu o cină festivă, desfășurată în saloanele Cazino-ului care a fost prezidată de eroul de la Mărășești - generalul Cristescu”¹⁵.

Presă vremii evidențiază perioada grea prin care a trecut stațiunea în anii războiului:

”Epoca dintre 1914 -1919, produce o stagnare în mersul și înflorirea băilor”.

Administrație românească care a preluat stațiunea a făcut față cu succes și responsabilitate marilor provocări istorice de a-i

reorganiza viața economico-socială, de a-i reabilita pavilioanele istorice și de a-i readuce faima de altădată.

Au existat câțiva oameni cu adevărat responsabili care au fost desemnați să preia stațiunea și care s-au dedicat cu pasiune reabilitării pavilioanelor istorice și reorganizării vieții economice și sociale perturbată pe durata războiului.

Consiliul Dirigent Român l-a rechemat de la Cernăuți pe dr. Alexandru Crăciunescu (1875 – 1960), medic balneolog în stațiune din anul 1900 și l-a numit în funcția de Director și Medic Șef al stațiunii, încredințându-i misiunea de a reabilita pavilioanele balneare și de a reorganiza activitatea în stațiune (fig. 8).

Fig. 8 Dr. Al. Craciunescu - 33 de ani

În urma războiului din 1914 - 1918, obiectivele stațiunii se aflau „într-o stare deplorabilă”¹⁶. La sosirea sa în stațiune, în 27 iunie 1919, dr. Crăciunescu a adus cu sine meșteri zidari, tâmplari, zugravi, etc. pentru începerea lucrărilor urgente de repunere în funcțiune a stabilimentor balneare. În afara lucrărilor de reparații, a fost necesară reorganizarea activității stațiunii, începând cu revizuirea contractelor de arendare, stabilizarea prețurilor ce amenințau să discrediteze imaginea stațiunii, datorită speculei care se făcea, facilitarea accesului vilegiaturistilor pe căile ferate, unde aceștia întâmpinau mari greutăți datorită formalităților vamale încă în vigoare și a urmărilor războiului.

Toate aceste aspecte complexe ale activității de reabilitare a stațiunii, cădeau în sarcina proaspătului Director al stațiunii. Dar cea mai importantă sarcină era de a readuce clienții din vechiul regat, în străvechea stațiune de pe Valea Cernei și aici și-au spus cuvântul legăturile personale stabilite de dr. Crăciunescu în cei douăzeci de ani de meserie în stațiune.

În calitate de director al stațiunii, dr. Crăciunescu a dovedit calități de bun administrator și, „după o muncă grea cu o voință de fier”, a reușit să-i redea stațiunii BH faima de altădată și să atragă din nou vilegiaturisti din toate colțurile lumii.

Fig. 9 Izvorul de ochi și Vila dr. Crăciunescu în perioada interbelică

Fig. 10 Vila dr. Crăciunescu și Izvorul de cura internă 1926

În perioada interbelică, în stațiunea Băile Herculane s-au construit noi edificii, dintre care cele mai reprezentative sunt: Hotelul Cerna (1936 – 1939), Vila dr. Crăciunescu (1926) și s-au reabilitat Izvorul de ochi (fig. 9) și Izvorul de stomac (fig. 10) (1926), toate acestea constituind un al treilea nucleu arhitectural al Centrului Istoric. Valoarea deosebită a acestor clădiri constă în faptul că s-a respectat stilul arhitectural neoromânesc specific acelei perioade, demonstrând, fără putință de tăgadă, că administrația românească a fost capabilă să reabiliteze stațiunea Băile Herculane, ba mai mult, să-i sporească zestrea edilitară cu noi edificii balneare și să-i redea stațiunii Băile Herculane faima de altădată pentru a fi vizitată de oaspeți din toate colțurile lumii.

¹⁴ „Adunarea generală ASTRA la Băile Herculane, 9 -10 sept, 1900”, p. 340 -341. Muzeul de istorie al jud. Caraș -Severin, 1990- Liviu Groza

¹⁵ Dir. jud. CS, fond Primăria Băilor Herculane, adresa 90/1921, pag. 3

¹⁶ Dir. jud. Caraș -Severin a Arhivelor Naționale. Fond Întreprinderea balneară Băile Herculane, dosar 1/1921, filele 1-14

Fig. 11 Tablou cu bustul gen. N. Cena

Din constelația personalităților care și-au legat numele de bimilenara stațiune Băile Herculane se află, la loc de cinste, **generalul Nicolae Cena (1844 - 1922)**, una din figurile ilustre ale Banatului montan, căruia îi vom aduce un omagiu special anul viitor, în 2022 când vom comemora centenarul trecerii în neființă a generalului (fig. 11).

Speranța mea este că se va găsi o modalitate de a se realiza un bust al generalului Nicolae Cena, bust care să fie amplasat, după reabilitarea Vilei Elisabeta, în prima sală a viitorului muzeu al stațiunii Băile Herculane. În afară rolului său meritoriu în procesul de preluare a stațiunii de către administrația românească, generalul Nicolae Cena care a devenit, totodată și cel dintâi primar al stațiunii, a avut un rol esențial în domeniul cultural, prin donarea colecției sale pentru înființarea în anul 1924, a primului muzeu din stațiunile balneare românești, Muzeul de istorie "Gen. Nicolae Cena", muzeu care a fost premiat cu medalia de aur la expoziția din anul 1928 din Parcul Carol, București.

9. Prezențe regale la Băile Herculane

Fig. 12 Placa omagială 1896

Primul rege al României, Carol I, a vizitat stațiunea Băile Herculane, în calitate de oaspete al împăratului Franz Iosef, în anul 1896 atunci când s-a inaugurat Canalul navigabil Porțile de Fier de pe Dunăre. Întâlnirea istorică de la Cazino-ul din Băile Herculane a celor trei suverani, împăratul Franz Iosef, regele României Carol I și regele Serbiei Alexandru I a fost marcată printr-o placă omagială montată în anul 1902 la ieșirea din stațiune (fig. 12).

Vizita regelui Carol al II-lea la Băile Herculane

Vizita regelui Carol al II-lea la Băile Herculane cu ocazia dezvelirii bustului regelui Ferdinand și pe Valea Almăjului a fost așteptată cu viu interes, considerându-se un eveniment deosebit de important pentru județ.

Fig. 13 Afis pr. Coriolan Buracu

Preotul Coriolan Buracu a intervenit la Ministerul Comunicațiilor pentru realizarea reparațiilor necesare drumurilor. În ajunul vizitei, s-a organizat o campanie de popularizare a evenimentului: aprinderea de focuri mari pe vârfurile dealurilor, afișe pentru anunțarea vizitei (fig. 13), etc. De-a lungul traseului casele au fost împodobite cu verdeață, covoare și flori.

În sfârșit a sosit și ziua mult așteptată, 2 iunie 1933, o zi însoțită de vară în care, la Băile Herculane a avut loc, cu mare fast, dezvelirea bustului regelui Ferdinand.

În suita regală se aflau: Principele Mihai, Mare Voievod de Alba Iulia, care avea atunci vârsta de 12 ani, Alexandru Vaida Voievod, primul ministru, Dimitrie Gusti, ministrul Instrucțiunii publice, dr. Emil Hațegan, ministrul Sănătății, Ilasievici, mareșalul Palatului regal ș.a.

Monumentul a fost amplasat în fața Hotelului Ferdinand, fostul Hotel Franz Iosef, a cărui denumire a fost schimbată după 1918.

După servirea mesei la Cazino-ul din Băile Herculane, oaspeții au plecat mai departe spre Petnic, Valea Almăjului, Oravița.

Vizita principelui Mihai la Băile Herculane, Topleț și Petnic

Principele Mihai avea să fie prezent din nou la Băile Herculane, în 1936 și 1938, în cadrul excursiilor de studii pe care le făcea cu clasa palatină. Aceste interesante excursii de studii se făceau "în cadrul lecțiilor de sinteză (istorie - geografie) care se țineau "pe viu", adică la fața locului, la sfârșitul anului școlar".^[3]

Astfel în 24 mai 1936, într-o zi de duminică, principele Mihai a ajuns la Topleț, unde era în toi Hora satului. Împreună cu cei care-l însoțeau, principele s-a prins în horă. După o atentă observare, aghiotantul lui a luat de mână pe cea mai frumoasă fată, declarată regina balului și a dus-o în horă lângă principe. Astfel a rămas în memoria toplicenilor această amintire a principelui Mihai care a jucat brăul în hora satului, alături de regina balului.

Curiozitatea m-a împins să încerc să găsesc o persoană în viață din Topleț care a participat la acest eveniment și care să-mi povestească din amintiri, câte ceva despre vizita regală.

Din om în om, am aflat chiar pe cea care a jucat brăul lângă principele Mihai: Drăghici Ana, în vârstă de 90 de ani, din Topleț.

Întâlnirea cu Drăghici Ana a avut loc în luna iunie 2011, la 73 de ani după celebrul bal din Topleț la care a participat principele Mihai. Bătrâna mi-a povestit cu emoție întâmplarea, retrăind parcă acele clipe de neuitat, când juca brăul lângă viitorul suveran al României. Cuvintele cu care a încheiat povestirea au rămas mărturie a stărilor sufletești prin care a trecut tânăra topliceancă, în vârstă de 16 ani:

"O fost frumos! Și el era frumos atunci! Eu eram de dreapta lui și mă uitam la el, om frumos! Nici eu nu oi fi fost urâtă! Așa o fost narocul!"

Parcă o fost un vis frumos!"^[17]

În anul următor întâlnirii mele cu Drăghici Ana, în 2012, bătrâna în vârstă de 91 ani a trecut în cele veșnice, iar interviul, publicat în volumul al doilea al cărții "Herculane - arc peste timp", a rămas un document mărturie al acestui eveniment unic în viața locuitorilor din Topleț.

A doua vizită a principelui Mihai la Băile Herculane

În iunie 1938, viitorul rege Mihai, avea să fie prezent din nou în Băile Herculane, într-o nouă excursie cu clasa palatină.

Prin adresa cu numărul 471/19 iunie 1938 prefectul județului Severin informa Chestura din Lugoj că "în după - amiaza zilei de 21 iunie 1938, va sosi la Băile Herculane, Măria Sa Marele Voievod de Alba Iulia, venind împreună cu colegii Săi de clasă și profesori, pe jos de la Podeni"^[1]. Totodată, chestura era înștiințată de programul principelui Mihai și solicitată să ia măsuri.^[2]

Din surse orale, se pare că principele a urmat un traseu prin Podișul Mehedinți, fiind întâmpinat de un alai cu cai, la Baia de Aramă, după care a urmat trecerea prin localități ale podișului, cu o bogată tradiție etnografică: Izverna, Gornovița, Balta, Podeni.

De la Podeni, clasa palatină a trecut Muntele Domogled pe jos, pe un frumos traseu turistic: "La Ciucioare", Izvorul Jelărău, Crucea Albă, Băile Herculane.

Vizita principelui Mihai din anul 1938 a fost omagiată în anul 2018, la împlinirea a 80 de ani de la eveniment cu ocazia simpoziunilor dedicate Centenarului Marii Uniri organizate împreună cu primăriile din Băile Herculane, Podeni (jud. MH), Petnic și Bozovici (jud. CS). Administrațiile locale au răspuns inițiativei noastre de a marca cu plăci de marmură omagiale traseul urmat de principele Mihai și clasa palatină.

Centenarul preluării stațiunii de către administrația românească a fost omagiat de către Primăria Băile Herculane printr-o placă montată pe zidul sediului primăriei, dezvelită oficial de către primarul Cristian Miclău cu ocazia celei de-a treia ediții a

¹⁷ Dorin Bălțeanu - „Herculane - arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane.” Vol. 2, Ed. Info Craiova, 2011, p. 124

Simpozionului Național "Herculane – arcade în timp" din iunie 2019 (fig. 14).

Fig. 14 Foto Herculane - centenar

Toate personalitățile evocate precum și numeroase altele care au mai fost, au marcat și au îmbogățit viața spirituală a stațiunii de pe Valea Cernei, au întreținut acea "stare de spirit permanentă", evocată la începutul expunerii mele și care au condus în final la împlinirea visului tuturor românilor, MAREA UNIRE. Deșteptarea acelei "stări de spirit permanente" este o necesitate mai actuală ca oricând acum, când dezbinarea riscă să transforme poporul român într-o masă amorfă ușor de manipulat.

Pornind de la scurta retrospectivă istorică prezentată, noi sperăm ca evenimentele evocate, vizitele personalităților marcante, și mai ales activitatea responsabilă și dăruită a marilor români care au condus procesul de preluare și reabilitarea a stațiunii după anii războiului, să constituie un imbold pentru preocupările generației actuale pentru renașterea și spiritualizarea stațiunii, dar mai ales pentru cele ale generațiilor viitoare de a se înscrie în linia trasată de acești iluștri predecesori menționați și să ne ofere suportul moral pentru a putea afirma cu tărie și cu mândrie că, într-adevăr: **Herculane reprezintă un simbol de simțire românească.**

SALUTI ET LAETITIAE!

ing. Dorin Bălțeanu
muzecograf, scriitor, publicist, promotor turistic
Băile Herculane

Bibliografie

1. Alexandrescu M.M. – Dersca Bulgaru, Paul Cernovodeanu – "Călători străini despre Țările Române", vol IX, volum îngrijit de Maria Holban, Editura Academiei Române, București, 1997
2. Bălțeanu Dorin – "Herculane – arc peste timp. Turism și istorie la Băile Herculane", vol. I, Editura Info, 2007
3. Idem, vol. II, Editura Info, 2011
4. Bărcăcilă Alexandru – "Băile Herculane în epoca romană și credințele populare de azi", Tipografia Cultura, București, 1932
5. Benea Doina – "Dacia Sud-Vestică în secolele III – IV", Editura de Vest, Timișoara, 1996
6. Benea Doina, Lalescu Iulian – „Contribuții la istoria așezării de la Ad Mediam” în revista SARGETIA, nr. XXVII/1, 1997-1998
7. Bozu Ovidiu – "Obiecte din bronz descoperite în așezarea romană de la Mehădia", în Banatica, 1/2000
8. pr. Buracu Coriolan – "Muzeul Nicolae Cena în Băile Herculane și Cronică Mehădia"- Tipografia și librăria Ramuri, Turnu Severin, 1924
9. Calinec Eleonora – "Contribuții documentare privind Băile Herculane la începutul secolului al XIX-lea", în Banatica, 5/1979
10. Cena Nicolae – "Despre descoperirile unui soclu din castrul roman Ad Mediam", ediție îngrijită de Nicolae Danciu Petniceanu, Editura Eurostampa, Timișoara, 2002

11. Chera Iosif Nicolae – "Băile Herculane în anul 1919 și în primul deceniu după Marea Unire", în "Analele Orșovei", nr. 1/1999
12. pr. dr. Cilibia Constantin, Costinel - Eugen Cilibia – "Băile Herculane - Istorie și Spiritualitate", Editura Episcopiei Caransebeșului
13. Ciobanu Pavel – "Oameni ai acestor meleaguri", vol. I, în seria Colocvii bănațene, Modus P.H., 1997
14. dr. Crăciunescu Alexandru – "Băile Herculane. Cu vederi din localitate și un plan detaliat al stațiunii", Extras din revista Analele minelor din România, Anul IV, No. 5, mai 1921
15. Cristescu Ilie – "Herculane între legendă și adevăr. Patrimoniul turistic", Editura Hercules, 2001
16. gen. (r) dr. Diaconescu Mircea – "Oameni și fapte din istoria medicinei militare românești", vol. I, Editura PRO TRANSILVANIA, Buc. 2005.
17. Feneșan Costin – "Districtul românesc Mehădia la sfârșitul secolului al XIV-lea", în Banatica, 5/1979, p. 265
18. Radu Florescu, Ion Miclea – "Tezaur transilvane la Kunsthistorisches Museum din Viena", Ed. Meridiane, 1979
19. idem – "Strămoșii românilor. Vestigii milenare de cultură și artă.
20. Gogăltan Iancu, Gogăltan Doina – "Mic îndreptar turistic. Băile Herculane". Editura Sport – Turism, 1980.
21. Gulescu Constantin (Dinicu) – "Însemnare a călătoriilor mele făcute în anul 1824, 1825, 1826", Tipografia "Cooperativa", București, 1910
22. Griselini Francesco – "Încercare de istorie politică și culturală a Banatului Timișan", Editura Facla, Timișoara, 1984
23. Iorga Nicolae – „Observații și probleme bănațene”, Imprimeria Națională, București, 1940
24. Krickel Joseph Adalbert – "Drumeje prin majoritate țărilor aparținând Austriei în anii 1827, 1828, până la sfârșitul lui mai 1829", în "Călători străini despre Țările Române", vol. II, coord. Paul Cernovodeanu, Editura Academiei, București, 2005
25. Leu Vasile – "Un sejur la Băile Herculane în 1858", în Banatica 2/2000
26. Mogoșanu Florea – "Paleoliticul din Banat", Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978
27. dr. Munk Mano - "Băile Herculane și împrejurimile. Din perspective legate de științele naturale, medicină, balneologie, istorie și statistică (cu trei hărți și gravuri) în amintirea celei de-a XVI-a adunări generale a medicilor și naturaliștilor maghiari, ținute la Herculane (Mehădia). Dedicată din partea stațiunii băneare membrilor adunării generale". Tipar: Heckenast G., Pesta, 1872.
28. dr. Partoș Alexandru - "HERCULESBAD UND SEINE THERMEN", Buchdruckerei actiengesellschaft pallas, Budapest, 1901
29. preot dr. Păcurariu Mircea – "Istoria bisericii ortodoxe române. Manual pentru seminariile teologice", Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române (IBMBOR), Sibiu, ed. a II-a, 1978
30. Petrescu Sorin – "Locuirea umană a peșterilor din Banat din epoca romană până în sec. XXI", Presa Universitară Clujeană, 2004.
31. Pippidi D.M. și I.I. Russu – "Inscripțiile Daciei Romane", vol. III: Dacia Superior, zona de sud-vest, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1977.
32. dr. Emil Poercean – "Doctorul Alexandru Popoviciu, monografistul Băilor Herculane", în Rev. Luceafărul, nr. 11, 1936
33. dr. Popovici Alessandru - „Băile lui Hercules sau Scaldele de la Meedia”, Pesta, 1872
34. Potra George – "Băile Herculane, cea mai veche stațiune balneo-climaterică din țara noastră", în "Momente din trecutul medicinei", Editura medicală, București, București, 1983, "Studii, note și documente" sub redacția P. Brătescu
35. Pumnul Arun, profesorul de limbi și literatură rumine în gimnasiu plenariu de-n Cerneuți – „Lepturariu rumănesc”, tomul II, partea I, Viena, 1863
36. Stoica de Hațeg Nicolae – "Cronica Mehădia și a Băilor Herculane", Editura Facla, Timișoara, 1984.
37. Schwarzott J.G. - "Băile Herculane de lângă Mehădia o încercare monografică, 1829", în "Călători străini despre Țările Române în sec. al XIX-lea", vol. II, coord. Paul Cernovodeanu ș.a. – Ed. Academiei române, Buc. 2005
38. Tudor Dumitru – "Orașe, târguri și sate în Dacia romană", Editura Științifică, București, 1968
39. dr. Vuia George - "Din trecutul Băilor Herculane(Mehădia)", comunicare citită în cadrul adunării generale a asociației ASTRA, rev. Transilvania, nr. IX, 219, sept.-oct. 1900, Sibiu
40. Xenopol A.D.- "Mehădia. Impresiuni de călătorie" în Convorbiri literare, anul XVII, Tipografia Națională, Iași, 1884

- Dir. Națională a Arhivelor București
- Dir. Jud. Caraș – Severin a Arhivelor Naționale Caransebeș
- H.K.A Q 95/2, Viena
- Biblioteca "Paul Iorgovici", Reșița
- Biblioteca Academiei Române, București

Băile Herculane

la 1 Decembrie 2018

Anul centenar al Marii Uniri

Ziua era foarte rece, geroasă, afară fiind -5 grade și a început devreme pentru mine și ceilalți participanți.

Prima acțiune a avut loc la monumentul dedicat eroilor din Marele Război unde am participat cu toții la învelirea în tricolor a acestuia. Emoția a fost mai mare, pentru că unul dintre cei 8 consilieri locali prezenți are numele străbunicului gravat pe soclul edificiului, fapt ce a făcut să regăsim subliniat în discursul primarului sacrificiul de care au dat dovadă înaintașii noștri.

După acest moment am ajuns în centrul istoric al stațiunii, în Parcul Central, dominat de majestatea sa Sequoia Gigantea, arborele Mamut. Acest arbore, atât de rar în țara noastră, având el însuși peste 100 de ani, a fost singurul martor al evenimentelor care au dus la trecerea stațiunii Băile Herculane sub administrația românească la 1 iunie 1919.

La întâlnirea din parcul central a venit multă lume, prezenți fiind și 14 dintre cei 15 consilieri locali aleși de către cetățenii orașului în 2016. Primarul Cristian Miclău ne-a „înarmat” cu stegulețe tricolore și cocarde dedicate centenarului care au fost împărțite cu drag participanților la acest eveniment de către 4 doamne din staff-ul primăriei.

Din difuzoare răsunau deja de vreo oră cântece patriotice care dădeau o atmosferă solemnă momentului. Pe la ora 12:00, când am început să prezint spectacolul se simțea deja în inimile tuturor un sentiment de iubire față de țara lor. În momentul în care a fost intonat imnul național, uitându-mă în public, am văzut în fața mea români mândri, cu mâna la inimă, bucuroși că au ocazia să participe la eveniment.

A urmat apoi un Te Deum oficiat de prea-onoratul părinte Nicolae Pereș, protopopul Băilor Herculane.

Primarul Cristian Miclău, în calitatea sa de organizator a fost primul care a luat cuvântul. Prin alocuțiunea sa, acesta a subliniat importanța actului istoric al cărui centenar îl sărbătoream.

Deputatul Ion Tăbugan, locuitor al stațiunii, a luat și el cuvântul, dorind să sublinieze că nicăieri sentimentul patriotic nu este mai puternic ca acasă și de aceea se află alături de noi. Au mai vorbit comandantul Poliției, comisarul șef Nicolae Băcanu, profesorul poet Iosif Panduru, părintele doctor în teologie Constantin Cilibia și domnul Mihai Feneșan, directorul Liceului Hercules.

După discursuri a început spectacolul deschis de cei de la Grădinița „Floare de Colț” care au cântat cu mult aplomb imnul național al României, apoi „Doamne ocrotește-i pe români” ca la final să se prindă într-o horă ce le-a pus în valoare frumoasele costume populare cu tricolor pe care le purtau cu multă mândrie. Aplauzele spectatorilor au fost cele meritate pentru acest moment special.

A urmat cei din clasa a IV-a B care au interpretat imnul centenarului, „Suntem Romani Mereu”, „Răsună din Carpați”, „Romania nu este de vânzare”, după care s-au prins cu toții într-un frumos joc popular. Îndrumătoarea lor a recitat cu mult talent poemul „Mâini în rugă pentru țară”, fiind îndelung aplaudată.

Elevii claselor a VI-a și a VII-a au cântat cu toții în cor „Treceți batalioane române Carpații” mobilizând toată adunarea. A urmat o interpretă de muzică populară și doi interpreți de muzică ușoară.

La inițiativa elevilor de gimnaziu s-a cântat Hora Unirii, impuls pentru toți spectatorii să se prindă într-o horă frățească ce a încheiat într-un mod original spectacolul dedicat Marii Uniri.

Totul s-a terminat cu o invitație la fasole cu ciolan și un pahar de vin fierț oferit de primăria Băile Herculane, sponsorizată de restaurantul „La Nico”.

Așa s-a încheiat ziua de 1 Decembrie 2018, pe atunci când vremurile erau frumoase și... normale.

Consemnat de Ioan Sincu

Fost Consilier Local, organizator și prezentator al evenimentului din partea Cenaclului Domogled și a Primăriei Băile Herculane

La românească - simboluri și tradiții

Simplitatea este o complexitate rezolvată. Numai genialitatea poporului nostru putea să nască un lucru atât de simplu dacă ne referim la părțile componente ale iei și atât de complex prin semnificația simbolurilor cusute și prin modalitățile de a fi purtată.

Ia este alcătuită din forme geometrice simple, dreptunghiuri pătrate, legate inteligent între ele.

O ie respectă câmpurile de distribuție pe un spațiu organizat după anumite reguli.

Mâneca - Structura mânecii care se regăsește în toate provinciile românești și peste graniță unde trăiesc vlahi, este:

- altiță
- încreț
- râuri

Altița - partea superioară a mânecii are un câmp ornamental desfășurat pe orizontală. Pe altiță sunt cusute diferite motive care se respectă fractal.

Motivele pot fi:

1. Motive abstracte (geometrice)

2. Motive concrete (realiste)

3. Cosmice (soare, lună, stele, Calea robilor (Calea lactee), fulgere, anotimpuri în succesiune.

4. Biomorfe:

- fitomorfe (bradul, floarea soarelui, vița de vie, cireșe, pere)
- zoomorfe (coarnele berbecului (simbol de forță), șarpe, fumică, melc, albina, buburuză, peștele (simbol cristic)
- antropomorfe – inima
- ochiul (simbol de protecție)
- hora

Altița e încadrată uneori de un alt motiv mai simplu.

Încrețul

Se lucrează de obicei în punct, la fir și are cusute motive geometrice cu alb sau galben. În Moldova, încrețul e cusut și cu verde. Am găsit o ie foarte veche de Mehedinți cu încreț în două culori (lila și roz pal)

Râurile

Preiau, de obicei, un motiv de pe altiță și se cos sub încreț. Dacă sunt drepte pe mânecă, sunt cusute în nr. de trei, reprezentând Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Sf. Duh. ce ajută omul să urce spre Dumnezeu (**Altița**) pe scara vieții (**Încreț**)

Există și ii cu **râuri costișe** sau **râuri în "V"**. Printre râuri se mai cos **ajururi** sau **șabace** înguste, de obicei cu mătase albă.

Pe piept se reiau râurile de pe mânecă.

Pe spate se cos fragmente din modelul de pe ie sau râuri mici. În Oltenia de Nord și Banat întâlnim și ii cu "**coloană vertebrală**".

De obicei iile se coseau în postul Paștelui sau Postul Crăciunului. Se coseau în mare tăină și era o concurență între fetele din sat. Ieșeau la hora de Sărbătoare și foarte mândre sau curioase, se studiau, admirând-o sau invidiind-o pe cea mai frumoasă.

Înainte de a începe cusutul iei, se spunea o rugăciune. De asemenea, pentru protecție, fiecare ie avea o "strajă". Pe unele ii foarte vechi sau poate într-un loc ascuns este cusut un model care nu are legătură cu restul modelului de pe ie. Aceasta era o strajă cusută cu un fir de ață de pe busuiocul cu care se mergea la Bobotează.

Drept strajă, se mai strecura o mică neregularitate în coaserea modelului sau se adăoga o pată de culoare diferită de fondul predominant al iei.

Straja o proteja pe cea care purta ia, de deochi.

La românească

Ia românească este

Rugăciune către Dumnezeu,
 Timp imortalizat în infinte cruci
 Ale Sfântului Andrei,
 Ce nasc altițe
 Cu flori și fluturi
 Și râuri-coloane infinite
 Ce leagă Cerul de Pământ
 Și fac drum către îngeri.

prof. Despina Bălțeanu
 Băile Herculane

Ambasadoarea culturală a județului Caraș – Severin

la Festivalul Național "Regina Sânzienelor",

Horodnicu de Sus, jud. Suceava, 19 - 20 iunie 2021

În perioada 19 – 20 iunie 2021, a avut loc cea de-a VII -a ediție a Festivalului Național "Regina Sânzienelor", eveniment cultural unic prin amploare și concept, pornit de la o inițiativă privată care-și propune promovarea obiceiurilor și tradițiilor populare din toate zonele etnografice ale țării.

A fost un spectacol apreciat și aplaudat de publicul spectator prin care concurenții au propus o incursiune emoționantă printre cântece, decântece, obiceiuri și tradiții din zestrea etnografică a patrimoniului cultural național.

În cadrul concursului s-au prezentat 44 de videoclipuri ale participanților grupate pe secțiuni: Regine, Prințese, Grup, Costume inspirate din mitologia românească.

Prof. Bălțeanu Despina, desemnată de către inițiatorii festivalului ambasador cultural al județului Caraș – Severin, împreună cu grupul de copii din Băile Herculane au câștigat următoarele premii:

- Secțiunea "Prințese"

Premiul 2: Ioana – Emilia Domășnean, 13 ani, Băile Herculane

Premiul 3: Mădălina Gabriela Iordache, 12 ani, Băile Herculane

- Secțiunea

"Costume inspirate din mitologia românească"

Premiul special: Nicușor

Adrian Dancău cu costumul Păcală, 13 ani, Băile Herculane.

DOMOGLED

PE URMELE LUI HERCULES

Fie că vorbim de *mit, legendă sau baladă*, fie că vorbim de *Hercules sau Iovan Iorgovan*, regăsim aceleași elemente de bază:

- hidra /șarpele uriaș sau balaurul cu multe capete de pe Valea Cernei,
- mitul termelor calde miraculoase de la Băile lui Hercules, precum și
- eroul salvator, Hercules/Iovan Iorgovan, același personaj legendar care aparține fie mitologiei romane, fie credinței creștine sau baladei românești.

Dacă ne aruncăm o privire în zare peste munți și văi, de pe Muntele Domogledul (1105 m) ce-și înalță meterezele de piatră deasupra râului Cerna și a stațiunii Băile Herculane, vedem panorama întregului ținut pe care-l vom parcurge în traseul nostru, începând de dincolo de Vf. lui Stan ce domină semeț Munții Mehedinți, la răsărit și până departe spre apus, acolo unde bătrânul fluviu își poartă lucirile unduitoare ale apelor prin strânsura Cazanelor.

Urmărind firul epic al legendei, pornim traseul nostru traversând Munții Mehedinți, dincolo de **Vârful lui Stan** ce veghează ca un străjer Valea Cernei și ajungem în **Podișul Mehedinți**, un spațiu etnografic unic, un adevărat muzeu în aer liber, acolo unde oamenii încă mai păstrează obiceiurile, meșteșugurile, cântecele, legendele și portul popular moștenit de la strămoșii lor.

Interesantă este, în unele balade (cum este Balada lui *Stan Iorgovan*), asocierea dintre Iorgovan, eroul legendei noastre și Stan, numele celui mai înalt vârf din Munții Mehedinți (1.464 m).

Traseul nostru începe de la Izverna, localitate ce se află la poalele **Muntelui PREGLEDA** (Preghida, cum spun localnicii) care, potrivit unor autori ar fi Muntele PHELEGRA din vechile teogonii grecești, locul unde s-au luptat Giganții cu Zeii.

Fig. 1 Sub Geanțul Izvernei

Aici, eroul nostru, în încercarea de a ucide balaurul uriaș, a lovit năprasnic cu paloșul, lăsând în urma sa o urmă adâncă în **Muntele Pregleda** căruia "majoritatea oamenilor îi spun acum **Geanțul Izvernei**"¹⁸ sau "**Preghida**"¹⁹ (fig. 1).

Pe versantul Muntelui Pregleda remarcăm o "săpătură extraordinară sau o tăietură gigantică și uimitoare, unică în felul său, ce se spune că a fost făcută de un uriaș" conform aprecierilor făcute de autorul cunoscutei lucrări "*Dacia preistorică*", Nicolae Densușianu.

Așadar, aici ar fi regiunea geografică identificată de Nicolae Densușianu că locul luptelor dintre zei și vechii Giganți și în care zeii, cu ajutorul puternicului Hercules i-ar fi învins pe Giganți.

Urmărit de Hercules, balaurul ajunge într-o zonă bogată în formațiuni carstice, acolo unde este acum **comuna Ponoarele**, jud. Mehedinți.

Acolo, Hercules, în încercarea de a lovi balaurul, a izbit năprasnic cu paloșul în stâncă și astfel, spune legenda, s-ar fi format acel pod de piatră, **Podul lui D-zeu**, unic în lume datorită faptului că pe el trece un drum județean, DJ 670.

Nu întâmplător la Ponoarele se desfășoară în prima duminică a lunii mai, o manifestare de amploare, "**Sărbătoarea liliacului**", sărbătoare care se desfășoară și la Nadanova, com. Izverna, în a doua duminică a lunii mai. În Banatul Montan, **liliacului i se spune iorgovan**, iar balada lui Iovan Iorgovan este prezentă în folclorul zonei. Iată deci legătura cu legenda lui Hercules alias Iovan Iorgovan din balada românească.

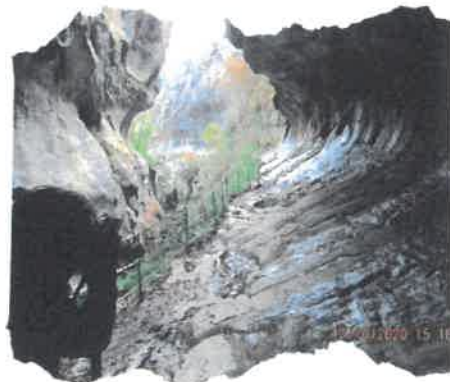

Fig. 2 Cheile Corcoaiei

Hidra, urmărită de Hercules, ajunge la **Cheile Corcoaiei** (fig. 2), unde va pe Valea Cernei în sus, dincolo de Cerna Sat din jud. Gorj, la 44 km depărtare de Băile Herculane, acolo unde se află acum Lacul Iovanu. În

încercarea de a scăpa de Hercules, se spune că balaurul, împrăștiind flăcări de foc, a sfredelit muntele cu trupul lui. Astfel, s-ar fi format concavitatea acelor chei monumentale, **Cheile Corcoaiei**.

Aici, Hercules ar fi aflat de la o bătrână **secretul victoriei** în lupta cu hidra: să se scalde în apa miraculoasă a izvoarelor termale de pe Valea Cernei pentru că numai așa va putea învinge balaurul.

Pe Valea Cernei, Hercules în urmărirea hidrei, ajunge în **zona "7 Izvoare calde"**, unde, așa cum l-a sfătuit bătrâna de la Cheile Corcoaiei, se scaldă în apa miraculoasă a izvoarelor termale, capătă puteri sporite și se înțeleștează într-o luptă pe viață și pe moarte cu hidra.

Eroul salvator reușește să taie un cap șarpelui, iar acolo unde a avut loc lupta, oamenii timpului au sculptat sus pe creasta Munților Cernei, un sfinx, reprezentând "**Chipul lui Hercules**" sau "**Sfînxul Cernei**" (fig. 3), ce marchează această victorie.

¹⁸ Cornel Boteanu – *Legendele din Plaiul Cloșani*, Centrul Județean al Creației Populare Mehedinți, Drobeta Turnu Severin, 2001, p. 16

¹⁹ Constantin Girurginca – *Arhive transcendente. O peregrinare prin geografia sacră a pământului românesc*, Ed. Universității Titu Maiorescu, București, 2020, p. 353

Fig. 3 Sfinxul Cernei

După care hidra a fugit pe Cerna, la vale, cu Hercules în urmărire, până când au ajuns la un alt izvor cu apă termală, acolo unde romanii aveau să întemeieze una dintre cele mai vechi stațiuni balneare ale lumii, pe

care au denumit-o: "AD AQUAS HERCULI SACRAS" ("LA APELE SFINTE ALE LUI HERCULES").

În timp, denumirea stațiunii s-a schimbat în funcție de epocă, dar fie că s-a numit **Herkules Bad**, fie că s-a numit **Herkules Fürdo** sau **Băile Herculane**, stațiunea a rămas în memoria vilegiaturiștilor din toate colțurile Europei, ca fiind tărâmul apelor termale miraculoase ale lui Hercules.

Ajunși acolo, cei doi protagoniști ai legendei noastre s-au oprit din nou să-și tragă sufletul și să-și refacă puterile în apa binefăcătoare a izvorului termal. Din nou are loc o luptă pe viață și pe moarte și Hercules îi mai taie un cap balaurului. În cinstea victoriei, oamenii i-au închinat eroului salvator, o sculptură în stâncă muntelui din care curge izvorul, **Basorelieful lui Hercules** care-l reprezintă pe erou cu buzduganul în mâna stângă și cu o cupă cu apă termominerală în mâna dreaptă (fig. 4).

Fig. 4 Basorelieful lui Hercules

Izvorul cu apă termosalină poartă numele lui Hercules, iar baia construită de romani, Baia lui Hercules.

Fig. 5 Sfinxul Bănățean de la Topleț

Șarpele uriaș, fugărit în continuare de Hercules, se oprește la **Topleț**, unde are loc o nouă luptă câștigată și de data asta de Hercule. Omagiul adus eroului legendar se materializează printr-o nouă statuie sculptată în stâncă muntelui, **Sfinxul bănățean de la Topleț** (fig. 5). Tot la Topleț, pe malul Cernei se vede **Urma calului lui Iovan Iorgovan**. Povestea spune că eroul, după ce a mai tăiat un cap hidrei, ar fi

Fig. 6 Piatra lui Iorgovan

sărit cu calul de pe stânca din apropiere care-i poartă numele, **Piatra lui Iorgovan** (fig. 6), și ar fi continuat urmărirea balaurului, spre Dunăre.

După care, șarpele uriaș, fugărit de Hercules s-a îndreptat spre Dunăre. Într-un final, balaurul își găsește un ultim refugiu într-o peșteră aflată în **Clisura de Sus a Dunării**, unde, înainte de a-și da duhul, apucă să arunce un teribil blestem: dacă-i va tăia și ultimul cap, din sângele lui va lua naștere o muscă

ucigașă care va omorî vitele oamenilor.

Hercules învinge definitiv monstrul, tăindu-i și ultimul cap, dar, iată că blestemul își face efectul și în acest punct, cele două planuri, legenda și realitatea se împletesc, pentru că, într-adevăr în zona **Peșterii Gaura cu Muscă** (fig. 7), aflată în

Fig. 7 Peștera Gaura cu Musca

comuna Coronini, la intrarea în Clisura de Sus a Dunării au existat roiuri de muște ucigașe care au făcut ravagii printre vitele oamenilor, pe o rază de aproximativ 200 de km.

Deși au încercat diferite metode de apărare, locuitorii zonei nu au reușit să scape de roiurile de insecte care le omora vitele, decât atunci când apele marelui lac de acumulare rezultat în urma construirii barajului Hidrocentralei Porțile de Fier au inundat malurile Dunării și cuiburile ascunse ale muștei columbace.

Peștera Gaura cu Muscă reprezintă punctul final al Legendei lui Hercules/Sfântu Gheorghe/Iovan Iorgovan.

Urmărind firul epic al legendei, **Ruta cultural turistică "Pe urmele lui Hercules"**, reunește pe traseul ei: locuri deosebit de pitorești, peisaje sălbatic, monumente ale naturii, statui megalitice, vestigii istorice, ape termale miraculoase, locuri pe unde au trecut împărați și împărătese, regi și regine și multe alte atracții turistice, povestiri și legende care așteaptă să fie descoperite de orice turist doritor de cunoaștere.

Dorin Bălțeanu
Băile Herculane

Stela Drăgan
"Cenaclul Domogled", Băile Herculane

România mea

România mea frumoasă,
Țară de eroi viteji,
Care au plătit cu viața
Să poți tu să dăinuiești.

Ești cea mai bogată țara
Aur porți în munții tăi,
Cu pădurile virgine
Te faci unică între țări.

Din Ardeal și pân'la mare,
De la Dunăre la Prut
Bogăția-ți naturală
Străinilor s-a vândut.

Sosit-a ceasul deșteptării
Într-un cuget și simțiri,
Să ne dăm mâna frățește
Pe al nost' pământ străbun.

Patria mea minunată,
Dragul meu popor român
Caută în inima-ți curată
Gena de popor străbun.

Mândră sunt că sunt român
Țin stindardul României
Prin conștiința mea de neam
Voi slăvi pământul glie.

Și istoriei străbune
Ne închinăm cu demnitate
Pe pământul strămoșesc
Să trăim în libertate .

Sylvia Hârceagă
Conducătoarea Cenaclului "Seniorii", Timișoara

La Herculane

S-au stins demult ecourile zilei,
Pe munte suie caiere de nori
De vânt mânate... Parc-ar fi ciobanul
Ce-și paște turma albă de miori

În văluri moi ne învește seara,
Ne strânge trupu-n calde îmbrățișări
Retrași la cuiburi, au tăcut lăstunii,
Apusul cade dincolo de zări.

Ca o părere, undeva, departe,
Nechează caii Cernei, înspumați
Zdrobind prin stânci, în tropot de copite,
Izvorul sfânt al vechilor atlanți!

De sus veghează Domogledul valea....
Impenetrabil sfinx, misterios,
Din cerul înstelat cu-n ciob de lună
Și-a prins pe umăr straiu-ntunecos!

Învăluită-n mituri și legende
A împietrit pădurea-n somnu- greu,
Doar noi, uimiți de-atâta frumusețe
Mai rezistăm ispitei lui Morfeu!

Din colecția lui Iacob Sirbu

Soldați români intrând în Băile Herculane

Colectivul de redacție:

Președinte Cenaclu : Dr. Ioan Sincu

Director: Ing. Dorin Bălțeanu

Redactor Șef : Dan Buru

Secretar: Livia Tomescu
Delia Iliescu